

Asia Tekijänoikeus ilmavalokuvaan

Hakija A

Annettu 11.6.2008

Tiivistelmä *Ilmavalokuva ei ollut tekijänoikeuslaisissa tarkoitettu teos. Kysymys valokuvan suojan voimassaoloajasta.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

A on pyytänyt 14.3.2008 saapuneella sähköpostiviestillä tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, ylittyykö teoskynnys lausuntopyynnössä tarkoitetun ilmavalokuvan kaltaisissa tapauksissa. Toisin sanoen, ovatko ennen vuotta 1965 otetut tämän kaltaiset kuvat jo vapaasti käytettävissä vai päteekö niihin normaali valokuvateoksen suoja-aika.

Kuvaus asiasta

Hakijan lausuntopyyntöön sisältyi linkki Internet-sivulle, johon on tallennettu Valaskallion kylää 1950-luvulla esittävä ilmavalokuva sekä alkuperäisenä mustavalkoisena kuvana että myöhemmin väritettynä värillisenä kuvana. Myöhemmin 19.5.2008 hakija täsmensi lausuntopyyntöään sähköpostiviestillä todeten, että lausuntopyyntö liittyi varsinaisesti tuohon alkuperäiseen mustavalkoiseen ilmavalokuvaan. Väritetyn kuvan teoskynnystä ei hakijan mukaan tarvitse käsitellä.

Tekijänoikeusneuvoston arvioitavaksi toimitettu ilmavalokuva on skannattu alkuperäisestä kuvasta tavallisella tasokannerilla, eikä sitä ole tyhjien reunojen rajauksen lisäksi pääsääntöisesti mitenkään käsitelty skannauksen jälkeen.

Lausuntopyynnön taustalla on kysymys siitä, voidaanko ilma kuva tekijänoikeuksista vapaana aineistona ottaa osaksi Wikipedia-tietosanakirjaa vai onko se tekijänoikeuden alainen.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa valokuvateos.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Teostasoa arvioitaessa on tarkasteltava valokuvan ilmenemismuotoa kokonaisuudessaan. Omaperäisyyttä voivat ilmentää esimerkiksi kuvakulma, valo-varjovaikutelma, kuvattavan kohteen valinta sekä kuvan rajaus.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyn rajoituksen, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muuttettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Säännöksen 2 momentin mukaan teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla älköönkä sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat TekijäL 27—29 §:ssä. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi luovuttaa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen. Tämä säännös ei kuitenkaan koske valokuvaa, joka ei ylitä teoskynnystä.

Valokuvateoksiin kohdistuva tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuoden päättymisestä (TekijäL 43 §).

Muiden valokuvien kuin valokuvateosten suoja

Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat TekijäL 49 a §:n mukaista suojaa. Kyseisen lainkohdan mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita sekä saattamalla se yleisön saataviin. TekijäL 49 a §:n 3 momentin viittaussäännöksen mukaan tällaiseen valokuvaan sovelletaan mm. TekijäL 2 §:n 2-4 momenttia sekä 3 §:n 1-2 momenttia. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan tekijänoikeuteen vedota.

Muiden valokuvien kuin valokuvateosten suoja-ajasta säädetään TekijäL 49 a §:n 2 momentissa. Sen mukaan suoja on voimassa kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona valokuva valmistettiin.

TekijäL 49 a §:n 2 momentti tuli voimaan 1.5.1995 (446/1995) samassa yhteydessä, kun vuodesta 1961 voimassa ollut laki oikeudesta valokuvaan, jäljempänä valokuvalaki (405/1961) kumottiin. Ennen 1.5.1995 valmistetun valokuvan suoja-aika määrittyy siirtymäsäännösten ja kulloinkin voimassa olleiden valokuvalain suoja-aikaa koskevien säännösten kautta.

Vuoden 1961 valokuvalain mukainen valokuvan suoja-aika oli 25 vuotta laskettuna valokuvan julkistamisvuodesta (valokuvalaki 16 §). Valokuvalain 4 §:n mukaan valokuva katsottiin julkistetuksi, kun se luvallisesti oli julkaistu, pantu julkisesti näytteille tai muutoin saatettu yleisön saataviin. Ilman julkistamista julkistamattoman valokuvan suoja-aika ei alkanut lainkaan kulua ja oli siten ikuinen. Vuoden 1961 valokuvalakia sovellettiin myös tätä ennen voimassaolleen lain oikeudesta valokuvaan (175/1927) nojalla valmistettuihin valokuviin.

Vuoden 1961 valokuvalain mukainen suoja-aika pidennettiin 25 vuodesta 50 vuoteen 16.1.1991 voimaan tulleella valokuvalain muutoksella (35/1991). Lainmuutoksen jälkeen suoja-aika laskettiin valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä. Lain siirtymäsäännöksen mukaisesti kaikkien sellaisten valokuvien, joiden valmistamisvuodesta oli tuolloin kulunut 50 vuotta, suoja lakkasi lain voimaan tullessa. Julkistamattoman valokuvan suoja-aika ei ole ollut tämän lainmuutoksen jälkeen ikuinen, vaan se on 50 vuotta valokuvan valmistamisvuodesta. Vuoden 1991 lainmuutoksesta seuraa, että 1.1.1958 jälkeen valmistettujen valokuvien, joita ei ollut julkistettu ennen vuoden 1991 lain voimaantuloa, suoja-aika on edelleen voimassa vuonna 2008.

Julkistettu valokuva, jonka suoja oli päättynyt ennen vuonna 1991 annetun lain voimaantuloa, ei lain siirtymäsäännöksen mukaan saanut uuden lain mukaista suojaa. Tällaisia suojan ulkopuolelle jääviä valokuvia olivat ennen vuotta 1966 julkistetut valokuvat, joiden 25 vuoden suoja-aika oli ehtinyt päättyä ennen 16.1.1991. Niiden valokuvien, joiden suoja ei ollut lakannut, suoja-aika pitenee lain muutoksen johdosta 50 vuodeksi laskettuna valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä.

Tilatusta valokuvasta oli oletettavasti säännös sekä vuoden 1927 valokuvain 6 §:n 2 momentissa että vuoden 1961 valokuvain 15 §:ssä. Näiden valokuvain ollessa voimassa tilatun valokuvan oikeus siirtyi valokuvan tilaajalle, jollei toisin ollut sovittu.

Tilauksenvapausperiaatteesta luovuttiin vuonna 1995, jolloin vuoden 1961 valokuvain kumottiin 1.5.1995 voimaan tulleella lailla (447/1995). Tämän ajankohdan jälkeen tilatun valokuvan oikeus ei ole siirtynyt lain nojalla valokuvaajalta tilaajalle.

Tekijänoikeusneuvoston aiempia lausuntoja

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvien suojaa muun muassa lausunnoissaan TN 2002:8, TN 2002:19, TN 2003:6, TN 2007:6 ja TN 2007:15.

Vastaus lausuntopyynnössä esitettyyn kysymykseen

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että ollakseen tekijänoikeudella suojattu valokuvateos, valokuvan on ylitettävä teoskynnys eli yllettävä teostasoon. Valokuvan on siten oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Teoskynnyn katsotaan yleensä ylittyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi päättynyt samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että yleisen tason kysymykseen siitä, ylittyykö valokuvan teoskynnys lausuntopyynnössä tarkoitettun ilmavalokuvan kaltaisissa tapauksissa, ei voida varmuudella vastata. Kysymys valokuvan teostasosta on ratkaistava yksittäistapauksittain valokuvan ilmenemismuotoa kokonaisuutena tarkastellen.

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille toimitettua ilmavalokuvaa.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnön kohteena olevaa valokuvaa ei ole pidettävä niin itsenäisenä ja omaperäisenä, että se nauttisi tekijänoikeussuojaa. Valokuva ei ilmennä sellaista valokuvaajan persoonallista luomistyötä, ettei joku toinen henkilö vastaavaan

ilmakuvaustyöhön ryhtyessään olisi voinut päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Lausuntopyynnössä tarkoitettuun ilmavalokuvaan voi tekijänoikeussuojan sijaan kohdistua TekijäL:n 49 a §:n mukainen suoja edellyttäen, että valokuvan suoja-aika ei ole päättynyt.

TekijäL 49 a §:ssä tarkoitettujen valokuvien, jotka oli julkistettu ennen vuotta 1966 ja joiden 25 vuoden suoja-aika oli näin ollen ehtinyt päättyä ennen 16.1.1991, suoja ei ole enää voimassa. Muiden julkistettujen ja julkistamattomien valokuvien suoja on voimassa 50 vuotta laskettuna valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä.

Jos valokuvan suoja on edelleen voimassa, valokuvan käyttö edellyttää sen oikeudenhaltijan lupaa. TekijäL 49 a §:n oikeus valokuvaan kuuluu valokuvaajalle eli valokuvan ottaneelle henkilölle. Ennen 1.5.1995 voimassa olleisiin valokuvalakeihin (175/1927 ja 405/1961) sisältyivät säännökset, joiden nojalla tilauksesta valmistettujen valokuvien oikeus siirtyi valokuvan tilaajalle, ellei toisin ole sovittu. Näin ollen lupa tilauksesta valmistetun ilmavalokuvan hyödyntämiseen on tällöin hankittava valokuvan tilaajalta, jollei valokuvaajan ja tilaajan välillä ollut toisin sovittu.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Marko Rajaniemi

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Arto Alaspää, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Marianne Leskinen, Elina Mäntylä, Tytti Peltonen, Pekka Pulkkinen, Risto Rytty, Katariina Sorvari, Markku Uotila ja Martti Virtanen.